

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

گروه آموزشی گفتاردرمانی

پایان نامه جهت اخذ دریافت کارشناسی ارشد

عنوان

انطباق پرسشنامه تجدید نظر شده برقراری ارتباط با زبان فارسی و

تعیین روایی و اعتبار آن در کودکان ۷ تا ۹ ساله شهر تهران

استادان راهنما:

دکتر طلیمه ظریفیان

دکتر طاهره سیما شیرازی

استاد مشاور:

دکتر یلدا کاظمی

نگارنده:

فریبا محمودی

تاریخ دفاع

اردیبهشت ۱۳۹۳

شماره ثبت

تقدیم به

پدر و مادرم

به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگی

با تقدیر و تشکر از زحمات بی‌دریغ استادان محترم

خانم دکتر طلیعه ظریفیان

خانم دکتر طاهره سیما شیرازی

خانم دکتر یلدا کاظمی

که در تمام مراحل اجرای این پژوهش، با نظرات گرانقدر خویش صبورانه مرا در اجرای هرچه بهتر این پژوهش یاری نموده‌اند.

و با تشکر از همکاری آسیب شناسان گفتاروزبان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دانشکده علوم توانبخشی و بهزیستی و تمامی همکارانی که در این پژوهش مرا یاری کرده‌اند.

چکیده

مقدمه: بیشتر آزمون‌ها در گفتاردرمانی مبتنی بر ساختار زبان هستند. بنابراین برای ارزیابی کاربرد زبان نیاز به تهیه ابزارهایی روا و معتبر می‌باشد. پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط (۱۹۹۸) و نسخه‌ی تجدید نظر شده‌ی آن (۲۰۰۳) به ارزیابی کاربرد زبان اختصاص دارد. این مطالعه با هدف انطباق و بومی‌سازی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط به زبان فارسی انجام شده است.

مواد و روش‌ها: مطالعه‌ی حاضر یک مطالعه‌ی غیرتجربی از نوع ابزارسازی بود. فرایند ترجمه و انطباق مطابق قواعد منتشره در سازمان بهداشت جهانی انجام شد و وضوح و درستی جملات ترجمه شده در چند مرحله با رجوع به آراء متخصصان آسیب‌شناس گفتار و زبان و زبان‌شناس بررسی شد. همین طور از نظرات ۲۸ والد کودک ۷ تا ۹ ساله دارای رشد طبیعی زبان در خصوص واضح و قابل درک بودن و ساده بودن گویه‌ها استفاده شد. فرم ترجمه شده پرسشنامه جهت تعیین روایی محتوایی برای ۱۰ آسیب‌شناس گفتار و زبان و زبان‌شناس فرستاده شد. سپس شاخص روایی محتوا محاسبه گردید. ثبات درونی ابزار از طریق تکمیل پرسشنامه توسط والدین ۱۰۰ کودک ۷ تا ۹ ساله طبیعی بررسی شد و پایایی آزمون باز آزمون از طریق تکمیل پرسشنامه توسط ۴۰ نفر از والدین انجام گرفت.

یافته‌ها: در بخش ترجمه و انطباق به جز ۴ گویه، سایر گویه‌ها CVR بالاتر از ۰/۸۵ احراز کردند که پس از اصلاح مجدد، این گویه‌ها نیز امتیاز مناسب کسب کردند. شاخص روایی محتوایی گویه‌ها (CVI) بالاتر از ۰/۷۵ بود. ثبات درونی هر زیرمجموعه بین ۰/۶۶ تا ۰/۷۴ محاسبه شد و نتایج بازآزمایی بعد از دو هفته بالاتر از ۰/۹ محاسبه شد ($Pvalue < 0/05$).

نتیجه‌گیری: بر طبق نتایج حاصل از پژوهش حاضر به نظر می‌رسد که پرسشنامه‌ی مطابقت داده شده‌ی برقراری ارتباط کودکان به زبان فارسی از روایی محتوا و اعتبار متوسط تا مطلوب برخوردار است. با این وجود نیاز به مطالعات دیگری به منظور سنجش بهتر ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در نمونه‌هایی با حجم بالاتر و در گروه‌های سنی دیگر به چشم می‌خورد.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱	مقدمه	۱
۲-۱	بیان مسئله	۲
۳-۱	اهمیت و ضرورت	۶
۴-۱	هدف‌های پژوهش	۸
۱-۴-۱	هدف کلی	۸
۲-۴-۱	هدف‌های اختصاصی	۸
۳-۴-۱	هدف‌های کاربردی	۸
۵-۱	پرسش‌های پژوهش	۸
۶-۱	تعریف مفاهیم و اصطلاحات	۹
۱-۶-۱	گفتار	۹
۲-۶-۱	نحو	۹
۳-۶-۱	معناشناسی	۱۰
۴-۶-۱	آغازگری نامناسب	۱۱
۵-۶-۱	انسجام	۱۱
۶-۶-۱	گفتار کلیشه‌ای	۱۲
۷-۶-۱	استفاده از بافت	۱۳
۸-۶-۱	ارتباط غیرکلامی	۱۳
۹-۶-۱	علاقه	۱۴
۱۰-۶-۱	تعامل اجتماعی	۱۴

فصل دوم: پیشینه‌ی تحقیق

۱-۲	مقدمه	۱۷
۲-۲	زبان و سطوح آن	۱۷
۳-۲	تعریف کاربردشناسی و ابعاد آن	۱۷
۴-۲	ارزیابی کاربردشناسی	۱۸
۵-۲	نقایص ابزارهای قبلی ارزیابی زبان در ارزیابی کاربردشناسی	۲۰
۶-۲	اختلال کاربردشناسی زبان	۲۲
۱-۶-۲	کودکان دارای اختلال کاربردشناسی زبان	۲۲
۷-۲	فواید گزارش والدین	۲۵
۸-۲	پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط	۲۶
۹-۲	مرور مطالعات	۲۷

۲۷	۱-۹-۲ مطالعات خارجی
۳۰	۲-۹-۲ مطالعات داخلی

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

۳۳	۱-۳ مقدمه
۳۳	۲-۳ نوع مطالعه
۳۳	۳-۳ جامعه پژوهش
۳۳	۴-۳ نمونه‌های پژوهش
۳۳	۵-۳ معیارهای انتخاب افراد مورد مطالعه
۳۴	۱-۵-۳ معیارهای ورود
۳۴	۲-۵-۳ معیارهای خروج
۳۴	۶-۳ حجم نمونه
۳۵	۷-۳ مکان و زمان اجرای آزمون
۳۵	۸-۳ ابزار آزمون
۳۵	۱-۸-۳ پرسشنامه‌ی سلامت کودک در مدرسه
۳۶	۲-۸-۳ پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط
۳۷	۹-۳ روش اجرا
۳۹	۱۰-۳ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۳۹	۱۱-۳ ملاحظات اخلاقی

فصل چهارم: توصیف و تحلیل داده‌ها

۴۲	۱-۴ مقدمه
۴۲	۲-۴ بررسی وضعیت متغیرهای جمعیت شناختی مطالعه
۴۳	۳-۴ توزیع شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای مورد بررسی در آزمودنی‌های مورد مطالعه
۴۳	۴-۴ بررسی پرسش‌های پژوهش
۴۳	۱-۴-۴ بررسی روایی محتوا نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط
۴۳	۲-۴-۴ تعیین اعتبار نمرات نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط به دو روش
۵۰	محاسبه‌ی ثبات درونی و آزمون-بازآزمون

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۵۸	۱-۵ مقدمه
۵۸	۲-۵ بحث و بررسی یافته‌ها
۵۸	۱-۲-۵ بررسی و تحلیل پاسخ پرسش‌های پژوهش
۵۸	۱-۱-۲-۵ روایی محتوایی نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط چقدر است؟
۵۸	۲-۱-۲-۵ اعتبار آزمون (ثبات درونی و آزمون-بازآزمون) چقدر است؟

۲-۲-۵	بحث و بررسی در خصوص انطباق پرسشنامه‌ی تجدیدنظر شده‌ی برقراری ارتباط با زبان فارسی و تعیین روایی محتوا و اعتبار آن در کودکان ۷ تا ۹ ساله	۶۱
۱-۲-۲-۵	بررسی چگونگی تطابق پرسشنامه‌ی تجدیدنظر شده‌ی برقراری ارتباط با زبان فارسی	۶۱
۲-۲-۲-۵	بررسی و تحلیل روایی محتوا و پایایی نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط در کودکان ۷ تا ۹ ساله	۶۳
۳-۵	نتیجه‌گیری	۶۶
۴-۵	محدودیت‌های پژوهش	۶۶
۵-۵	پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعدی	۶۶
	منابع	۶۷
	پیوست‌ها	۷۲

فهرست جداول

- جدول ۱-۴ توزیع فراوانی متغیر سن کودکان طبیعی ۷-۹ ساله‌ی فارسی زبان بر حسب جنسیت... ۴۲
- جدول ۲-۴ توزیع شاخص مرکزی و پراکندگی متغیرهای مورد مطالعه در کودکان ۷-۹ ساله فارسی زبان ۴۳
- جدول ۳-۴ مقدار CVI گویه‌های پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط ۴۴
- جدول ۴-۴ دامنه CVI گویه‌های زیرمجموعه‌های پرسشنامه تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط ۵۰
- جدول ۵-۴ شاخص آلفای کرونباخ زیرمجموعه‌های پرسشنامه تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط ۵۱
- جدول ۶-۴ ضریب همبستگی حاصل از بازآزمایی زیرمجموعه‌های پرسشنامه تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط ۵۶

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

ارتباط را می‌توان بخشی از جنبه‌ی کاربردشناسی زبان در تعاملات اجتماعی دانست. حوزه‌ی کاربردشناسی زبان به استفاده‌ی کاربردی از زبان در تعاملات اجتماعی اشاره دارد [۱]. بیشاپ^۱ (۱۹۹۷) کاربردشناسی را تعبیر، تفسیر و استفاده‌ی مناسب از زبان در ارتباط با بافت تعریف می‌کند [۲]. لیچ^۲ (۱۹۸۲) کاربردشناسی را مطالعه‌ی معنا در ارتباط با موقعیت‌های گفتاری می‌نامد [۳] و بون^۳ (۲۰۰۱)، آن را قسمتی از عملکرد زبانی می‌داند که شامل استفاده از زبان در موقعیت‌های اجتماعی می‌شود (آگاهی از اینکه چه بگوییم و چطور بگوییم و کی بگوییم) [۴].

کاربردشناسی اغلب به سه حوزه‌ی مختلف تقسیم می‌شود. ۱- مدیریت بحث^۴: که شامل مهارت‌هایی برای شروع، حفظ و پایان مکالمه است ۲- مقاصد ارتباطی^۵: از قبیل اطلاع دادن، هشدار دادن، درخواست کردن ۳- پیش فرض‌ها^۶: تصویری که فرد در مورد طرف مقابل مکالمه و بافت اجتماعی دارد [۵]. دیدگاه‌های متفاوتی درباره‌ی رابطه‌ی کاربردشناسی و دیگر جنبه‌های ارتباط وجود دارد. برخی کاربردشناسی را مطالعه‌ی کاربرد زبان می‌دانند. در حالی عملکردگراها به کاربردشناسی به عنوان واسطه‌ای بین شکل^۷ زبان و استفاده از زبان، اشاره می‌کنند [۶].

برای ارزیابی زبان کودکان، طیف وسیعی از آزمون‌های استاندارد استفاد شده که اکثر این آزمون‌ها بر ساختار زبان تمرکز دارند تا کاربرد زبان در بافت‌های اجتماعی. از اینرو نیازی آشکار برای تهیه ابزارهایی که جنبه‌های کاربردی زبان را ارزیابی کنند، دیده می‌شود. بیشاپ (۱۹۹۸) در مروری بر رویکردهای مختلف برای ارزیابی کاربردشناسی از آزمون‌های استاندارد (که از تکالیف طراحی شده به منظور کشف رفتارهای ارتباطی، استفاده می‌کنند)، مشاهدات بالینی و مقیاس‌های گزارش‌دهی نام می‌برد. وی بر این

---

1. Bishop
2. Lich
3. Bown
4. discourse management
5. communicative intention
6. presupposition
7. form

اعتقاد است که اگر مشاهده صرفاً در محیط درمانگاه (کلینیک) صورت بپذیرد، اطلاعات جامع و کاملی را از مهارت‌های کاربردشناسی ارائه نمی‌دهد، تا بتوان آن را به موقعیت‌های روزانه تعمیم داد. علاوه بر این بسیاری از رفتارهای ارتباطی ناهنجار که ویژگی کودکان با آسیب‌های کاربردشناسی می‌باشد، به ندرت رخ می‌دهند و از طرفی بعید است که چنین رفتارهایی مستقیماً در ارزیابی بالینی مشاهده شوند. از این رو بیشاپ و همکارانش پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط را به منظور ارزیابی نظام مند جنبه‌های کاربردشناسی ارتباط ارائه دادند [۲].

۱-۲ بیان مسئله

از آنجا که رشد زبان در فرهنگ‌های مختلف، متفاوت است، برای ارزیابی دقیق و کامل زبان کودکان، نیاز به آگاهی از روند رشد طبیعی در همان زبان داریم. در کار بالینی، از آزمون‌ها و ارزیابی‌های استاندارد برای ارزیابی توانایی‌های زبانی کودکان در حوزه‌ی واژگان، نحو، صرف و دیگر جنبه‌های ساختار زبان استفاده می‌شود. با این وجود، دانش بیشتری جهت شناخت رشد مهارت‌های ارتباطی و به خصوص اینکه کودک چگونه از زبان در بافت‌های مختلف استفاده می‌کند، نیاز می‌باشد.

برای ارزیابی چگونگی برقراری ارتباط، لازم است اطلاعات مناسب و معتبری که بیانگر توانایی‌ها و ضعف‌های ارتباطی کودک باشند، جمع‌آوری شده و از لحاظ کاربردشناسی مورد بررسی قرار گیرند. از آنجا که ارتباط یک فرایند تعاملی و دو طرفه است، نمی‌توان اختلالات ارتباطی کودکان را به طور دقیق و کامل، فقط از جنبه درون شخصی بررسی کرد، بلکه لازم است وجود افراد دیگر که در تسهیل و یا بازداری این ارتباط، نقش مهمی ایفا می‌کنند، نیز در نظر گرفته شوند [۶]. طبق نظر پرکینز^۱ کاربردشناسی یک رفتار منسجم یا ماهیت شناختی نیست بلکه پیامد فوری تعاملات بین فرایندهای شناختی، زبانی و حسی- حرکتی می‌باشد. عملکرد فوری این تعاملات، درون و بین ذهن افراد رخ می‌دهد.

---

1. Perkins

مسئله این است که آسیب‌های ارتباطی نه تنها در اختلالات آسیب‌زبانی بلکه در اختلالات رشدی مختلف مثل نقص توجه/ اختلال بیش‌فعالی و نیز در خودماندگی وجود دارند. برای ارزیابی آسیب‌های مطرح در این اختلالات ابزارهای معتبری مورد نیازند که بتوانند مسائل کاربردشناسی را بطور تحلیلی بررسی کنند. چنین ابزارهایی برای فعالیت‌های تحقیقی و بالینی مهم‌اند، چون انواع چالش‌های کاربرد-شناسی در اختلالات رشدی به شکل‌های مختلفی ظاهر می‌شوند [۵].

آزمون‌های سنتی بیشتر به جنبه‌های ساختاری زبان پرداخته‌اند، از این رو برای ارزیابی کاربردشناسی از حساسیت مناسب برخوردار نیستند. بیشاپ معتقد است اگر قرار است کفایت کاربردشناختی به عنوان یک مهارت مورد ارزیابی قرار بگیرد، این توانایی باید در بافت اجتماعی واقعی ارزیابی شود، لذا ما نمی‌توانیم با اجرای آزمون در محیط ساختگی بینش واقع بینانه‌ای درباره‌ی توانایی کاربردشناختی کودک داشته باشیم [۷]. در مطالعات مختلف، بافت معمولاً به عنوان یک مفهوم بین رشته‌ای و گسترده شامل بافت‌های اجتماعی و شناختی، زبانی و دیگر بافت‌های غیرزبانی دیده شده است. بنابراین زمانی که بیانات زبانی را تفسیر می‌کنیم، بافت همه‌ی اطلاعاتی را که بکار برده می‌شود، در برمی‌گیرد.

امروزه متخصصان در حوزه‌ی رشد کودکان بر این باورند که توانایی ارتباطی کودکان خردسال، آسیب‌پذیرتر از بزرگسالان است و می‌تواند براساس تقاضاهای محیطی بروز کند. بر طبق نظر بیشاپ کودکان همزمان با شروع درک زبان، استفاده از بافت را نیز شروع می‌کنند. با این وجود این امر از زمانی رخ می‌دهد که رشد آنها به حدی رسیده باشد که آنها یاد گرفته باشند، اطلاعات بافتی مختلف را به کار ببرند. همزمان که کودک بزرگتر می‌شود، جواب‌های بی‌ربط او کاهش می‌یابد و یاد می‌گیرد که با عوامل بافتی مختلف ارتباط برقرار کند و آنها را بکار گیرد.

اگر چه دانش در خصوص عوامل کاربردشناسی در رشد زبان کودکان در حال پیشرفت است، با این وجود پیش از اینکه ما بتوانیم مسیرهای رشدی کاربردشناسی را درک کنیم و به ماهیت رشد انحرافی کاربردشناسی پی ببریم، تحقیقات بیشتری در زمینه‌ی رشد طبیعی کاربردشناسی مورد نیاز است [۸]. به همین دلیل بیشاپ در سال ۱۹۹۸، پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط را ارائه کرد که توسط والدین، مربیان یا

معلمان - یعنی افرادی که رفتار ارتباطی کودک را در بافت‌های اجتماعی متفاوت به مدت طولانی مشاهده می‌کنند- تکمیل می‌شود [۷]. وی پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط (نسخه ۱) را به عنوان ابزاری برای سازماندهی باورهایی که در بالین در مورد کاربردشناسی وجود دارد و از روایی و پایایی قابل قبولی برخوردار است، ارائه داد [۹].

بنا به نظر بیشاپ برای تعیین مشکلات ارتباطی که به ندرت رخ می‌دهند، گزارش والدین ممکن است بهتر از آزمون‌های رسمی باشد. طراحی پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط تلاشی است برای رسمی کردن قضاوت‌های تخصصی درباره‌ی جنبه‌های ارتباطی که از نظر بالینی مهم‌اند اما ارزیابی آن‌ها توسط آزمون‌های مرسوم آسان نیست. این پرسشنامه شامل ۹ زیرمجموعه و در کل ۷۰ سوال می‌باشد که هر سؤال دارای یک بار مثبت یا منفی از لحاظ توانمندی‌های زبانی و اجتماعی است و در متن آزمون این بار مثبت یا منفی با علامت مربوطه مقابل هر سوال مشخص شده است. در مورد هر یک از سؤالات هر زیر مجموعه نیز چهار گزینه برای پاسخ‌دهی وجود دارد. به طورمثال گویه‌ی: «مردم می‌توانند تقریباً هر چیزی را که کودک می‌گوید بفهمند» جزء گویه‌های مثبت است و گویه‌ی «مردم در فهمیدن بیشتر حرف‌های او مشکل دارند» از گویه‌های منفی زیرمجموعه‌ی گفتار محسوب می‌شود [۱۰].

بیشاپ در سال ۲۰۰۳ نسخه‌ی اولیه‌ی پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط را مورد بازبینی قرار داد و نسخه‌ی دوم را تحت عنوان پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط کودکان^۱ ارائه داد. نسخه‌ی حاضر در چهار جنبه‌ی اصلی با نسخه‌ی قبلی تفاوت دارد: الف: قالب گویه‌ها تغییر کرده به طوری که نمره‌گذاری بیشتر عینی و کمتر ذهنی است. ب: اگر چه تعداد سؤالات این پرسشنامه ۷۰ سؤال می‌باشد. ب: تعداد زیر مجموعه‌ها به ۱۰ مورد افزایش یافته است که این زیرمجموعه‌ها شامل زیرمجموعه گفتار، نحو، معنا، زبان کلیشه‌ای، آغازگری نامناسب، ارتباط اجتماعی، استفاده از بافت، انسجام، ارتباط غیرکلامی و علاقه می

---

1. children communication checklist-2(CCC-2)

باشند. ج: ترتیب گویه‌ها تغییر داده شده د: در نسخه‌ی جدید دو بخش نمره‌دهی ارتباط کلی^۱ و بخش انحراف تعاملی اجتماعی^۲ اضافه شده است [۵].

نسخه‌ی تجدید نظر شده‌ی پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط کودکان الف: مهارت‌های ارتباطی را در زمینه کاربردشناسی، نحو، تکواژشناسی، معناشناسی و گفتار ارزیابی می‌کند ب: برای کودکان ۴ تا ۱۶ سال که در حد جمله صحبت کنند، تهیه شده است. ج: برای شناسایی کودکان دارای آسیب کاربردشناسی زبان؛ شناسایی کودکانی که آسیب گفتار و زبان داشته باشند؛ آنهایی که مهارت‌های زبان درکی و بیانی آن‌ها باید از طریق ارزیابی گفتار و زبان به طور کامل بررسی شود؛ و: همچنین در شناسایی کودکانی که ممکن است به ارزیابی بیشتر برای اختلالات طیف درخودماندگی نیاز داشته باشند، به کار می‌رود. اگرچه آزمون‌های بسیاری وجود دارند که برای ارزیابی جنبه‌های گفتار و زبان مناسب هستند، اما پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده برقراری ارتباط حساسیت بالایی نسبت به آسیب‌های ارتباطی در حوزه‌ی کاربردشناسی نشان داده است. تقریباً همه‌ی مطالعات اولیه بر کودکان انگلیسی زبان تمرکز دارند و بنابراین نیاز به مطالعاتی، جهت اینکه کاربردشناسی چگونه در کودکان با زمینه‌های فرهنگی مختلف و زبان‌های مختلف رشد می‌کنند، وجود دارد [۱].

با توجه به توضیحات فوق، این مطالعه بر آن است، اولین گام را در تدوین نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط بردارد و روایی محتوایی و پایایی آن را در کودکان ۷ تا ۹ ساله بررسی کند. انتخاب گروه سنی ۷-۹ سال در این تحقیق به این دلیل است که بتوانیم برای گام نخست، بدنه‌ی تحقیقاتی مطمئنی را فراهم کنیم. ۷ سالگی سن شروع مدرسه است و شروع مرحله‌ای است که کودک با ورود به مدرسه با افزایش تقاضاهای اجتماعی مواجه می‌شود، با این استدلال به نظر می‌رسد، در این سن بهتر می‌توان آسیب‌های زبانی را شناسایی نمود و دلیل دوم، مراجعه به مطالعات مشابه روی نسخه تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط در زبان‌های دیگر است که روایی پرسشنامه را در سنین مدرسه سنجیده-

---

1. General communication composition
2. Social –interaction deviant composition

اند[۹]. از دلایل دیگر انتخاب این رده‌ی سنی در دسترس بودن کودکان در این سنین برای محقق و محدودیت زمانی اجرای این مطالعه بود.

۱-۳ اهمیت و ضرورت

در حوزه ارتباط شکل، محتوا و کاربرد زبان هر سه عناصر ضروری هستند. نقص در عنصر آخر، کاربردشناسی یا استفاده از زبان درون بافت اجتماعی و موقعیتی در طیف وسیعی از اختلالات رشدی مشاهده شده است. از جمله اختلالات رشدی اختلال در خودماندگی است که کودکان دارای این اختلال، آسیب‌های ارتباطی و الگوهای کلیشه‌ای و محدود از رفتار و علایق را نشان می‌دهند. همچنین ثابت شده است که کودکان دارای آسیب‌های زبان در معرض گسترش اختلالات روانشناختی هستند. برای ارزیابی آسیب‌های مطرح در این اختلالات ابزارهای معتبری مورد نیازند که بتوانند مسائل کاربردشناسی را به طور تحلیلی بررسی کنند[۱۱].

کاربردشناسی یک بخش ضروری در رشد کفایت زبانی و تعاملات اجتماعی کودکان می‌باشد. با فرض پیچیدگی رفتارهای کاربردشناسی زبان، ارزیابی کاربردشناسی می‌تواند بنا به دلایلی مشکل باشد: یکی از دلایل این است که کاربردشناسی به عنوان یک رفتار وابسته به بافت تعریف شده است، طوری که ساختارهای انعطاف‌ناپذیر رویکردهای ارزیابی رسمی، برای سازگاری با موقعیت‌هایی که مدام در حال تغییرند، مناسب نیستند. علاوه بر این، در یک آزمون استاندارد کودک دستورالعمل‌هایی را دریافت می‌کند و باید دقیقاً تحت آن عمل کند، نتیجه چنین آزمونی با آنچه که کودک در محیط واقعی و در بافت ارتباطی نشان می‌دهد، متفاوت است[۱۱]. به همین دلیل بسیاری از درمانگران برای ارزیابی کاربردشناسی از آزمون‌ها و روش‌های مشاهده‌ای غیراستاندارد استفاده می‌کنند، که می‌تواند چالش‌های بسیاری به دنبال داشته باشد. با این وجود آزمون‌های استاندارد می‌توانند به طور قابل اعتمادی آسیب‌های کاربردشناسی زبان را در اختلالات رشدی مختلف شناسایی کنند. از این رو پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط و نسخه‌ی تجدید نظر شده‌ی آن (۲۰۰۳) برای جبران کمبود ابزارهای ارزیابی حساس به آسیب‌های

کاربردشناسی طراحی شدند که توسط والدین، معلمان و یا اشخاصی که کودک را به خوبی می‌شناختند، تکمیل می‌شدند. این پرسشنامه‌ها به عنوان ابزارهایی که اطلاعات با ارزشی از مهارت‌های ارتباطی فراهم می‌کنند و پایایی بین ارزیاب^۱ و روایی افتراقی^۲ قابل قبولی دارند، شناخته شده‌اند.

نسخه‌ی تجدید نظرشده‌ی پرسشنامه، ارزیابی ساختارهای زبانی و همه‌ی جنبه‌های کاربردشناسی را در برمی‌گیرد. هم چنین در تمیز کودکان دارای آسیب ارتباطی از کودکان با رشد طبیعی موثر است و کودکانی را که علی‌رغم ساختار زبانی مناسب، مشکلات کاربردشناسی زبان دارند، شناسایی می‌کند. در ایران کاظمی و همکارانش در سال ۲۰۰۵ مطالعه‌ای بر روی هنجاریابی نسخه‌ی اول پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط در کودکان طبیعی ۵ تا ۱۱ ساله اصفهانی انجام دادند، شایان ذکر است در ایران مطالعه‌ی دیگری در این زمینه انجام نشده است [۱۲].

نسخه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط گزینه‌های عینی‌تری دارد و تعداد زیرمجموعه‌ها به ۱۰ مورد افزایش یافته است و همین‌طور ترتیب گویه‌ها در این نسخه مانع از گیج شدن والدین یا معلمان می‌شود، از طرفی مطالعات نشان داده است که این نسخه نسبت به گزارش والدین حساسیت بیشتری نشان داده است. پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط علاوه بر آن که یک روش سریع و کارآمد در جمع-آوری اطلاعات است [۱۳] قادر است، مشکلات ارتباطی خاص از هر نوعی را در بالین غربالگری کند و آسیب‌های کاربردشناسی زبان را از طریق قضاوت‌های والدین و یا افرادی که به طور مرتب با کودک در ارتباط‌اند، شناسایی کند [۱۱]. از آن‌جا که تاکنون در ایران و در زبان فارسی معیار کاری روی نسخه‌ی تجدید نظر شده انجام نشده است و با توجه به مزیت‌های این آزمون که به تعدادی از آن‌ها اشاره شد، این مطالعه بر آن است که اولین گام را در جهت تدوین نسخه‌ی فارسی این پرسشنامه بردارد.

---

1. inter-rater
2. discriminate validity

۴-۱ هدف‌های پژوهش

۱-۴-۱ هدف کلی

- ۱- ترجمه و انطباق نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط
- ۲- تعیین روایی محتوایی و اعتبار نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط در کودکان ۷-۹ ساله تهرانی

۱-۴-۲ هدف‌های اختصاصی

- ۱- ترجمه و معادل سازی نسخه‌ی تجدید نظرشده‌ی پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط به زبان فارسی
- ۲- تعیین روایی محتوای نسخه‌ی تجدید نظرشده‌ی پرسشنامه‌ی برقراری ارتباط در کودکان طبیعی ۷-۹ ساله‌ی تهرانی
- ۳- تعیین اعتبار نمرات نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط در کودکان ۷ تا ۹ ساله به دو روش محاسبه‌ی ثبات درونی و آزمون- بازآزمون.

۱-۴-۳ هدف‌های کاربردی

- تهیه‌ی ابزاری روا و معتبر به زبان فارسی جهت بررسی جنبه‌های برقراری ارتباط در کودکان طبیعی در امور پژوهشی

۵-۱ پرسش‌های پژوهش

- ۱- روایی محتوایی نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط در کودکان ۷ تا ۹ ساله چقدر است؟
- ۲- ثبات درونی پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط در کودکان ۷-۹ ساله چقدر است؟

۳- اعتبار آزمون بازآزمون در پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط در کودکان ۹-۷

ساله چقدر است؟

۱-۶ تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۱-۶-۱ گفتار^۱

تعریف نظری: عبارتست از یک واسطه‌ی بیانی یا ماده آوایی برای انتقال زبان [۱۴].

تعریف عملیاتی: در این پژوهش منظور از گفتار این است که آزمودنی گفتاری واضح، سلیس و

روان داشته باشد و مردم بتوانند تقریباً هر چیزی را که کودک می‌گوید، بفهمند. آزمودنی در تلفظ

صداهاى گفتاری اشتباه نکند یا اشتباهاتش کم باشد. این متغیر از طریق محاسبه‌ی امتیاز آزمودنی در

خرده مقیاس گفتار پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط به شرح زیر برآورد خواهد شد.

نمره ۰ = کمتر از یکبار در هفته یا هیچ وقت رفتارهای بالا را نشان ندهد.

نمره ۱ = کمتر از یکبار در هفته اما نه هر روز

نمره ۲ = یک یا دو بار در روز

نمره ۳ = چندین بار (بیش از دو بار در روز) یا هر روز

۱-۶-۲ نحو^۲

تعریف نظری: مطالعه‌ی قواعد حاکم بر نحوه‌ی چینش واژه‌ها برای تولید جمله [۱۵].

تعریف عملیاتی: در این پژوهش منظور از نحو این است که آزمودنی بتواند چند جمله پشت سرهم

و طولانی را بگوید، دستور زبان را رعایت کند و در گفتن ضمیرها اشتباه نکند. این متغیر از طریق

1.speech
2.syntax

محاسبه‌ی امتیاز آزمودنی در خرده مقیاس نحو پرسشنامه‌ی تجدید نظرشده‌ی برقراری ارتباط به شرح زیر برآورد خواهد شد.

نمره ۰ = کمتر از یکبار در هفته یا هیچ وقت رفتارهای بالا را نشان ندهد.

نمره ۱ = کمتر از یکبار در هفته اما نه هر روز

نمره ۲ = یک یا دو بار در روز

نمره ۳ = چندین بار (بیش از دو بار در روز) یا هر روز

۱-۶-۳ معناسناسی^۱

تعریف نظری: دانش مربوط به خزانه‌ی واژگان و دانش مربوط به اشیا و اتفاقات را شامل می‌شود [۱۶].

تعریف عملیاتی: در این پژوهش منظور از معنا این است که آزمودنی کلماتی را به کار می‌برد که به طبقه‌ی کلی اشیا اشاره دارد. کلماتی که به مفاهیم کلی برمی‌گردد نسبت به موارد عینی و یا آزمودنی در پیدا کردن کلمات مناسب دچار اشکال می‌شود. این متغیر از طریق امتیاز آزمودنی در خرده مقیاس معنا پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی برقراری ارتباط به شرح زیر برآورد خواهد شد.

نمره ۰ = کمتر از یکبار در هفته یا هیچ وقت رفتارهای بالا را نشان ندهد.

نمره ۱ = کمتر از یکبار در هفته اما نه هر روز

نمره ۲ = یک یا دو بار در روز

نمره ۳ = چندین بار (بیش از دو بار در روز) یا هر روز